

DR. MOLNÁR PIROSKA¹
**A ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNÁZIUMI PEDAGÓGIAI
SZEMLÉLETVÁLTÁS SZÜKSÉGESSÉGE A XXI. SZÁZADI
MEGVÁLTOZOTT TÁRSADALMI KÖRNYEZETBEN (4/1)**

Tanulmány

I. Bevezető

A szakmai tanulmány célja, hogy lehetséges alternatívát nyújtson a több évtizedes tanári attitűdök megújítására, a legújabb pszichológiai kutatásokkal alátámasztott pedagógiai-pszichológiai módszerek felhasználásával. A pedagógusok szemléletváltása hozzájárulhat a zenei pályaaorientáció hatékonyabb támogatásához, ami különösen indokolt, mivel a zeneművészeti szakgimnáziumok tanárai számára mindennapi tapasztalat, hogy az elmúlt másfél évtizedben a zenei pályát választó tanulók száma jelentősen csökkent. A dolgozat célja, hogy feltárja ennek a tendenciának néhány lehetséges okát, felhívva a figyelmet az eltérő idegrendszerű, illetve tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek számának nagymértékű növekedésével járó feladatokra.

Távolabbi cél, hogy a társadalmi-kulturális változások miatt szükségessé vált értékelési rendszer átalakításával kapcsolatos kérdésekben elkezdődjön egy párbeszéd, közös gondolkodás a tanári kar, illetve szélesebb körben a zenetanárok között, amelyből egy politikai akarat esetén később születhet egy irányváltás a mai rendszer átalakításának jogszabályi támogatása érdekében.

Fontos szempont, hogy a Kodály-koncepció alapelveit – a zenei nevelés személyiség- és közösségformáló valamint értékközvetítő szerepét – a megváltozott társadalmi és pszichológiai környezethez igazítva tovább örökítsük a jövő generációi számára. Kodály Zoltán gondolata („Legyen a zene mindenkié”) ma is aktuális, ugyanakkor az oktatási környezet és a tanulói összetétel radikálisan megváltozott: a mai gyermekek idegrendszeri fejlődését és

¹ Dr. Molnár Piroska gordonkaművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerészképző Szakgimnáziumának gordonka-, kamarazene- és zenei mentor és gyakorlatvezető tanára, 1998-2020-ig a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok szólamvezetője, 2009-2023 a Concerto Budapest csellistája

tanulási folyamatait erősen befolyásolja a digitalizáció, a figyelmi terhelés, valamint az iskolai elvárások átalakulása.²

A zenetanulás szerepe napjainkra átalakult; a gyorsan változó világ kihívásaihoz a pedagógiai módszereknek is igazodniuk kell. A szakirodalom szerint a mai, heterogén tanulói csoportokban a differenciált bánásmód, az inkluzív szemlélet, valamint az egyéni fejlődési utak elfogadása elengedhetetlen³ – függetlenül attól, hogy a növendékek végül a zenei pályát választják-e.

A kutatás módszertana a saját pedagógiai tapasztalataim elemzésén túl kiterjed pedagógiai és pszichológiai szakirodalom feldolgozására, a témát alátámasztó szakcikkek és tanulmányok vizsgálatára, továbbá zeneiskolai és középiskolai szinten tanító pedagógus kollégákkal folytatott szakmai konzultációkra. E módszerek célja, hogy átfogó képet adjanak az intézményi keretekben történő zenei nevelés jelenlegi kihívásairól, és hozzájáruljanak egy olyan, korszerű szemléletmód kialakításához, amely a gyermekek egyéni sajátosságait és fejlődési lehetőségeit állítja a zeneoktatás középpontjába.

Az értékeléshez kapcsolódó fejezetben írottak szempontjából kulcsfontosságú volt Knausz Imre: *Mit kezdünk az értékeléssel* c. 2008-ban írott könyve⁴, melynek állításait aktuálisabbnak érzem, mint valaha. Számos kollégám a színpalak mögött egyetért ezekkel az állításokkal, és a saját bőrén tapasztalja a jelenleg használt értékelési rendszer igazságtalanságát, a művészi pályán történő, teljesítmény fokozása céljára való alkalmatlanságát. Szeretném, ha e szakdolgozat hozzájárulhatna a pedagógiai szemléletváltáshoz, mert a jelenlegi rendszer tanár, diák, szülő számára is túl szűkre szabja a tanulás kereteit a gyakorlati életben a

² GYARMATHY, Éva – KUCSÁK, Julianna. *A digitális bennszülettek képességprofilja. A mérési eljárások, a linearitás és a hagyományos iskolai tanítás alkonya* [online]. *Iskolakultúra*, 2012. 22. évf. 9. sz. 43–53.

Elérhető: https://epa.oszk.hu/00000/00011/00168/pdf/EPA00011_Iskolakultura_2012-9_043-053.pdf. [Idézve: 2025. november 5.].

³ GYARMATHY, Éva. *Kreatív tehetség és tanulási zavarok* [online]. *Parlando*, 2013/3. Elérhető: <https://www.parlando.hu/2013/2013-3/2013-3-19-Gyarmathy.htm> [Idézve: 2025. november 7.].

⁴ KNAUSZ, Imre. *Mit kezdünk az értékeléssel? Adalékok az integrációs nevelés pedagógiájához*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008. Elérhető: https://tanitonline.hu/ftp/Mit_kezdjunk_az_ertekelessel.pdf [Idézve: 2025. október 30.].

zeneművészeti szakgimnáziumokban, sok kellemetlenséget és fájdalmat okozva diáknak, tanárnak, szülőnek egyaránt.

Végezetül szeretném megjegyezni, hogy a szakmai tanulmányban kifejtett gondolatok, javaslatok általában kifejezetten a hangszeres főtárgy, vagy kiscsoportos zenei órákra vonatkoznak. Amennyiben nem így van, akkor azt külön jelzem.

II. A pedagógiai szemléletváltás szükségessége a mai zeneművészeti szakgimnáziumokban

A pedagógiai reform szükségességének okai

„Az elmúlt nagyjából fél évszázadban a nyugati civilizáció gyökeres változáson ment át. Olyan világban élünk ma, amely sok szempontból radikálisan különbözik attól, amelyben nagyszüleink éltek 50-80 évvel ezelőtt. Ebben az új világban, új civilizációban az embereknek új kihívásokra kell válaszolniuk. Új stratégiákat kell kialakítaniuk arra, hogy kiteljesítsék életüket, formálják, alakítsák énjüket, személyiségüket.”⁵

A fenti idézet 2005-ben, kerekén 20 évvel ezelőtt született, az internet és a mobiltelefon Magyarországon történő széles körű elterjedésének kezdetén. Az azóta eltelt két évtizedben a világban, amelyet mi civilizált világnak nevezünk, olyan hatalmas változások történtek, amelyek valószínűleg a cikk írójának akkori képzeletét is felülmúlták. Abban talán mindenki egyet tud érteni, hogy a mai nyugati civilizáció legfőbb jellemzője az állandó és gyors változás. Ezt az állandósult változást, és az ezzel járó hipergyors élettempót a gépek, internet, az okoseszközök széles körű elterjedése, mindennapi használata kényszeríti ki az emberi társadalomból. A számítógép, az internet és a mobiltelefonok világméretű

⁵ HANKISS, Elemér. *Az ezerarcú én: emberlét a fogyasztói civilizációban*. Budapest: Osiris Kiadó, 2005.

Online forrás: OKTATÁSI HIVATAL. *Az adaptív oktatás szükségessége a felsőoktatásban és a felnőttképzésben*. [online].

Elérhető:

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/422_az_adaptv_oktats_szksge_ssg_e_a_felsoktatsban_s_a_felnttkpzsb.html [Idézve: 2025-07-16] 69. sz. lábjegyzet

elterjedése olyan szociokulturális változásokat hoz az életünkbe, amelyet 25-50 évvel ezelőtt el sem tudunk volna képzelni.

Jómagam kb. 35 évvel ezelőtt, a rendszerváltás időszakában végeztem gordonka szakon azt a zeneművészeti szakközépiskolát, amelynek most a tanára vagyok.⁶ Saját, közvetlen tapasztalatom van mind az akkori, mind a jelenlegi képzési gyakorlatról, és úgy látom, hogy a középiskolai szintű hangszerstanulás pedagógiai módszertana – hasonlóan az állami iskolarendszer számos területéhez – számos tekintetben nem követte az elmúlt évtizedek jelentős társadalmi és szakmai változásait. Miközben képzett, a rendszert belülről is jól ismerő szakemberek, muzsikuskok, tanárok állnak rendelkezésre a változáshoz, több évtizede számos remek könyv, szakcikk születik a változás szükségességéről, sajnos érdemi előrelépés nem történik, miközben generációk nőnek fel.

Miközben a pedagógusok terhei (pedagógus életpálya modell mérföldkövei, minősítő és önértékelő rendszerek, TÉR, e-KRÉTA, stb.) idővel csak sokasodnak, arra nem jut elég figyelem, hogy az új, nemzetközileg elismert pszichológiai kutatásokra⁷ alapozva a tanárképzés rendszerébe is bekerüljön az a szemlélet, amely *a mai* idők tanárai számára nyújt nélkülözhetetlen segítséget a *mai* gyerekek neveléséhez. A tananyagba való „mennyiség” helyett a „minőség” (mélységi) faktor beiktatása az egyik kulcsfontosságú elem lenne az egyre gyorsuló élettempó és a digitális kor nyújtotta kihívások szorongató világában. Úgy is mondhatnánk: a kevesebb több lenne.

A változásra azért is szükség van, mert az interneten gombnyomásra elérhetőek az információk, tehát nem a tananyag mennyiségének növelése lenne az elsődleges feladat, mert az – figyelembe véve a társadalmi-kulturális változások miatt megnövekedett feldolgozásra váró információk mennyiségét – már így is túl sok. Ellenben az alapképzettséghez tartozó információk mellett fontos lenne a

⁶ Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti és Hangszerészképző Gyakorló Szakgimnázium

⁷ AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. *A tanítás és tanulás 20 legfontosabb pszichológiai alapelve (Top 20 Principles from Psychology for PreK–12 Teaching and Learning)*. [online]. 2015. Elérhető: <https://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles-hungarian.pdf> [Idézve: 2025. október 28.]

kompetenciák fejlesztése, a szelektálás, a szintetizálás képessége, valamint annak tudása, hogy az információt hol és hogyan tudják megtalálni a diákok.

Nyilvánvaló, hogy a megváltozott társadalmi-kulturális környezet által igényelt változást a törvényhozásnak, a jogszabályi környezetnek ha nem is ösztönöznie, de legalább követnie kellene. Elkerülhetetlen lenne a pedagógus társadalommal történő *széles körű* egyeztetés, valamint kulcsfontosságú volna a (mainál több) jogszabályi differenciálás a művészeti, ezen belül a zeneművészeti iskolákban.

Az oktatás (és egyébként bármilyen nagyobb rendszer) szervezése nyilvánvalóan egy rendkívül bonyolult feladat, azonban a zeneművészeti és általában a művészeti oktatás esetében további probléma, hogy sok esetben a döntéshozók - mivel általában személyesen közvetlenül nem érintettek - nincsenek tisztában egy-egy ilyen jellegű iskola sajátosságaival. Feltehetően ez az oka, hogy nem tudják felmérni annak jelentőségét, hogy egy zeneművészeti szakmai középiskolai oktatás milyen speciális, extra megterhelésekkel jár a gyerekek számára, ami miatt körültekintően kell eljárni az ilyen típusú iskolákra vonatkozó jogszabályok kialakítása során. Egy nem zenei pályán tevékenykedő átlagembernek (átlag politikusnak) fogalma sincs róla, hogy egy hangszer tanulását legkésőbb 7-8 éves korban el kell kezdeni, és a kompetenciákat folyamatosan fejleszteni akkor, amikor a többi gyerek már a délutáni szabadidejét tölti. A már kisiskolás korban – vagy esetenként már jóval azelőtt – elkezdett zenei tanulmányok olyan sok extra munkát igényelnek a gyermektől, amely indokolja a törvényi szabályozás differenciálását a zeneművészeti szakgimnáziumi tananyag-mennyiség és órarend struktúra vonatkozásában.

Sajnálatos tény, hogy a törvénykezés folyamatában sokszor nem jutnak eléggé szóhoz a művészeti szakmai szervezetek, akik pedig egyedül lennének jogosultak a saját kereteiket kialakítani, mivel ők ismerik az adott szakterület struktúráját, mindennapi gondjait, nehézségeit, és a diákokkal együtt ők kénytelenek munkálkodni benne nap mint nap. Ha a résztvevőknek bármi gondjuk adódik, elenyésző a reflexió, ezáltal a korrekció lehetősége a törvénykezés folyamatában a „végfelhasználók”, a tanárok, a diákok és az őket képviselő szülők számára a rendszerben.

A fenti okok arra engednek következtetni, hogy az 50 évvel ezelőtti oktatási rendszer keretei, sémái, rendszerei már rég nem kompatibilisek a mai társadalmi-kulturális környezetünkkel. A majd fél évszázados változást nem követte le az oktatási rendszer átalakulása/átalakítása, emiatt a rendszerben nagy a feszültség.⁸ Változott az iskola célja, a szülők elvárásai, a társadalmi berendezkedés, a gyerekek idegrendszere, a pedagógusok feladatai, miközben a digitális világgal csatolt fájlként jövő kihívások annyira felgyorsították az élettempót, ami sok esetben napi rendszerességgel teszik próbára a tanárokat, diákokat, szülőket egyaránt.⁹

Az előbb említetteket mi sem támasztja alá jobban, minthogy már 20 éve is születtek sűrű reformkísérletek¹⁰, amelyekből – a szakgimnáziumi mindennapi tapasztalataink alapján – máig sem valósult meg szinte semmi, holott hatalmas társadalmi-kulturális változásokat tapasztalunk azóta. Pedig a döntésbe fontos lenne a zeneművészeti oktatás mindhárom szintjén (alapfokú, középfokú, felsőfokú szakképző intézmények) minél szélesebb körben bevonni az érdekelteket, hiszen a résztvevők meghallgatása, szempontjainak figyelembevétele, a közös megoldások megtalálása vezetne a résztvevők elégedettséghez, aminek építő energiái mindennél fontosabbak lennének a társadalom stabilitásának megőrzéséhez.

A gyermekpopuláció radikális csökkenése az elmúlt fél évszázadban

Ma a klasszikus zeneművészeti szakgimnáziumba jelentkező gyerekek száma jóval kevesebb, mint 30-50 évvel ezelőtt volt. Hogy miért van ez így, az egy összetett problémának tűnik, a jelenséget komolyan kutatni kellene ahhoz, hogy ezt az ijesztő tendenciát megfordítsuk, és Kodály Zoltán országában átmentsük a

⁸ GYARMATHY, Éva. *We don't need your education* [online]. HVG Extra Pszichológia, 2019. november 17.

Elérhető:

https://hvg.hu/pszichologiamagazin/20191117_Gyarmathy_Eva_We_dont_need_your_education [Idézve: 2025. december 7.].

⁹ A tanulmány egy későbbi fejezetében bemutatásra kerül egy átlagos, zeneművészeti szakgimnáziumba járó diák napirendje.

¹⁰ KNAUSZ, Imre. *Mit kezdünk az értékeléssel? Adalékok az integrációs nevelés pedagógiájához*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008. Elérhető: https://tanitonline.hu/ftp/Mit_kezdunk_az_ertekelessel.pdf [Idézve: 2025. október 30.]

Kodály-koncepciót, ezt a csodálatos személyiség-, és társadalomformáló rendszert a jövő generációi számára.

A középiskolai zeneművészeti oktatásba jelentkező gyerekek folyamatosan csökkenő számának okai után kutatva adódik a kérdés: hány gyerek született pl. 50 évvel ezelőtt? Míg 1974-ben 186 288 születésszámot regisztráltak, 1998-tól ez a szám 100 000 fő alá csökkent. Az ezredfordulót követő évtizedben a születések száma folyamatosan 100 ezer alatt maradt, 2024-ben a születésszám 77.511 volt.¹¹ Jól látható tehát a csökkenő tendencia, a válasz tehát a kérdésre: az 50 évvel ezelőttinek csupán kb. 40%-a a gyermekek mai születésszáma.

A születésszám radikális csökkenése miatt a felvételi pályaalkalmassági vizsgán sokkal kisebb létszámú populációból tudja kiválasztani a művészeti szakgimnázium a tehetséges diákokat. Amíg az ezredforduló környékén gombamód szaporodó zeneművészeti szakközépiskolák és főiskolák, egyetemek fogadni tudták a sok tehetséges, zenei pályára jelentkező fiatal, ma a zeneművészeti szakközépiskolák versengenek a tehetséges gyerekekért.

A zenei szakirányú oktatási intézmények a fent említett ok miatt szemléletváltásra kényszerülnek, mivel a gyermeklétszám csökkenésével az ilyen típusú intézmények hosszú távú fenntarthatósága veszélybe kerül. A konzervatóriumok közötti kiélezett versenyhelyzetben milyen erőforrásainkra támaszkodhatunk? Az olyan zeneművészeti szakgimnázium, ahol a legújabb pszichológiai kutatásokra alapozott, mai kor kihívásaihoz és társadalmi elvárásaihoz igazodó, a tanuló személyiségét kiemelkedően támogató pedagógiai módszerekkel dolgozó kollégák száma arányaiban nagy, feltehetően az egyik vonzó tényező lehet a családok számára a gyermekük továbbtanulására szánt intézmény kiválasztásánál.

A pedagógiai szemléletformálás nemcsak új módszerek elméleti ismereteinek megszerzését jelenti, hanem a tanultak tudatos gyakorlati alkalmazásával érhető el. Éppen ezért érdemes ösztönözni a szakgimnáziumokban dolgozó pedagógusokat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem zenei mentor- és gyakorlatvezető tanár szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzésének elvégzésére. A képzés

¹¹ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL. 22.1.1.6. *Élveszületések és teljes termékenységi arányszám* [online]. Elérhető: https://www.ksh.gov.hu/stadat_files/nep/en/nep0006.html [Idézve: 2026. 02. 26.].

során a pedagógusok számos olyan – a mindennapi gyakorlatban is jól működő – pedagógiai és pszichológiai módszerrel ismerkedhetnek meg, ami tágítja szakmai látókörüket és új perspektívákat nyit a munkájukban. Nem csupán a gyakorlatvezetői készségeik fejlődnek: a továbbképzés során olyan szemléletbeli és módszertani eszközökre is szert tehetnek, amelyek a mindennapi oktatás, a növendékeikkel való mindennapi munka során közvetlenül alkalmazhatók, és valódi változást hozhatnak a zenetanítás minőségében.

Az oktatás gyümölcse mindig csak hosszú évek, évtizedek alatt érik be. A művészeti ágakban nem lehet a tanulási folyamatra csupán pénzügyi szempontból tekinteni, mert ezek lényege a személyiség formálása, gazdagítása, ezáltal az affektív területek fejlesztése. Tudomásul kell venni, hogy egy hangszer megtanulása vagy bármilyen zenei szak elvégzése egy éveken-évtizedeken át tartó fáradtságos folyamat, amely nehezen illeszthető össze a mai digitális világ azonnali eredményeket preferáló szemléletével. Ezért napjainkban egyre kevesebben választják hivatásnak a zeneművészeti pályát, ami a kitartást és elmélyülést igénylő folyamatok társadalmi megbecsülésének csökkenésére is utal. A hosszú távú befektetett munka viszont később bármely – akár nem zenei – életpályán megtérülhet, mivel olyan agyi területeket és a két agyfélteke kapcsolódási pályáit erősíti, amelyek így kialakuló gazdag hálózata, kapcsolatrendszere más tevékenységek hatékonyságát is javítja.

A zeneipar kialakulása, elterjedése

CD-felvételek

Bár napjainkban már meglehetősen háttérbe szorult adathordozónak minősül, nincs fél évszázada, hogy elindult a CD-felvételek kiadása, terjedése.¹² A CD felvételeket bárki megvásárolhatta, és annyiszor játszotta le otthon, ahányszor akarta. A többszöri visszahallgathatóság hozzájárulhatott a hallgatóságban a technikailag hibátlan előadás iránti elvárások erősödéséhez, amely hatás a koncerttermekben is érzékelhetővé vált. Ez a folyamat részben a technikai hibátlanság és a perfekcionizmus irányába tolta el a zenei ízlés mércéjét¹³

¹² 1982-ben

¹³ LEECH-WILKINSON, D. *The Changing Sound of Music: Approaches to Studying Recorded Musical Performance*. London: Routledge, 2009, p. 45–49.

A CD-felvételek elterjedésének folyamánya, hogy széles rétegek számára hozzáférhető lett a műveknek egy-egy stúdióban felvett, tökéletes, hibátlan játékot nyújtó, ellenőrizhetetlen számú zenei vágást tartalmazó hanganyaga, ezáltal sokat kopott az mű előadásának egyedi, megismételhetetlen, utánozhatatlan jellege. Ezt a negatív folyamatot tovább erősítette, hogy a kétezres évek elején a fájlmegosztó hálózatok létrejötte még tovább forradalmasította a zenehallgatást, amelyek révén a zenei tartalmak fizikai adathordozó nélkül is hozzáférhetővé váltak.

Internet, mobil eszközök elterjedése, kulturális változások

A 2010 utáni időszakban a mobil zenei streaming szolgáltatások újabb fordulatot hoztak a zenehallgatás gyakorlatában, mivel a zenei tartalmak gyakorlatilag folyamatosan elérhetővé váltak. A digitalizáció és a mobil eszközök 2010 és 2015 közötti gyors terjedése jelentősen átalakította az egyéni és társadalmi zenehallgatási szokásokat. A zenei élmény mindennapos, azonnali elérhetősége hatást gyakorolt a művészi folyamatokra és a közönség zenehallgatási attitűdjére is. Az online hozzáférhetőség átalakította a zene ideáját, a koncerthallgatók elvárásait és a művész életmódját, valamint közvetetten hatással lehetett a zeneoktatásban megjelenő elvárásokra is: a zenét tanuló gyermek önmagával szembeni, a tanár diákokkal szembeni, illetve a szülők intézmények iránt támasztott elvárásaira.

A kulturális változások hatására az oktatási intézményekben alkalmazott régi, perfekcionista, kizárólag teljesítményt mérő szemlélet és a megváltozott társadalmi, szülői, tanulói elvárások éles ellentétbe kerültek egymással, és a mai környezetben már nem szolgálják kifejezetten a tanulók hosszú távú céljait. A mai zeneművészeti szakgimnáziumoknak szembe kell nézniük a realitással, hogy - mint később szó lesz róla - a gyerekek is rendkívül eltérőek a 20-30 évvel ezelőtti diákokhoz képest,¹⁴ és a megváltozott, megnövekedett idegrendszeri terhelés miatt sok esetben nem ugyanolyan eredményeket produkálnak, mint 30-50 évvel ezelőtti társaik. (Erről még később bővebben lesz szó a dolgozatban).

¹⁴ GYARMATHY, Éva. *Kreatív tehetség és tanulási zavarok* [online]. *Parlando*, 2013/3Elérhető: <https://www.parlando.hu/2013/2013-3/2013-3-19-Gyarmathy.htm> . [Idézve: 2025. november 7.].

A klasszikus zene globalizálódása

Magyarországon a komolyzenei kultúra a rendszerváltozás utáni évektől kezdve folyamatos változáson ment keresztül. Az azóta eltelt évtizedek folyamán a globalizált zeneipar (koncertszervezők) működését egyre inkább a zenei piac és a multinacionális támogatók határozzák meg. A klasszikus zenei versenyek és nagy koncerttermek mögött jellemzően olyan szponzorok állnak, akik a tömeges közönségvonzást tartják elsődleges céljuknak. Ez a folyamat a klasszikus zenei előadóművészetben is a „sztárkultusz” irányába terelte a hangsúlyt, miközben a kamarazenei és kisebb léptékű produkciók lehetőségei beszűkültek. A magas színvonalú előadóművészi pályát csak a szűk réteg számára biztosítja a piac, a diplomát szerző fiatal hangszeres zenészek többsége a megélhetése biztosítása céljából ezért a nagyzenekari munkában vagy a zenei oktatásban kénytelen elhelyezkedni még akkor is, ha a művészi munkája alkalmassá tenné a kamarazenei ill. szólóhangszerre írott művek előadásainak megtartására.

A kamarazenei, mint életpálya, ma csak a legritkább esetben valósítható egy diplomás zeneművész számára. A jelenlegi állami támogatási rendszer kifejezetten a zenészek nagy tömegeit magába foglaló nagyvárosi, koncerttermi hangversenyek megvalósítása felé tolja el a klasszikus zenekultúrát. Ebben a rendszerben nem jut hely az egyébként még mindig magas színvonalú magyar zeneművészeti oktatásból kikerülő számos fiatal diplomás művésznek.

Természetesen a kiváló végzett zenészeink álláshoz való állami segítségének részleteit szakmai szervezetekkel közösen ki kellene dolgozni. Megértem, ha ez merőben újszerű gondolat a mai globalizálódó világban, mindazonáltal nem tűnik megvalósíthatatlannak. Így a színvonalas klasszikus zenei koncertek költséghatékonyan tudnának eljutni kisebb városokba, falvakba is, ahová egy-egy nagy létszámú zenekart utaztani nem kifizetődő.

Jelen pillanatban a kamarazenei hangversenyek vagy önálló szervezésben, vagy jellemzően pályázati pénzből valósulnak meg, amellyel a pályázó zeneművésznél oly csekély összeget fizetnek, és annyi bürokratikus bonyodalommal kell megküzdenie, hogy a legtöbb esetben rövidesen feladják az ezirányú törekvéseiket. Az egyes hangversenyek pályázati támogatásból történő megvalósítása a koncertre való felkészülés művészi munkáján felül nagyon sok befektetett extra munkát kíván a művésztől, amire egyrészt nem készítették fel a tanulmányai során,

másrészt sosem térül meg. A megélhetéséért küzdő művésznek nem marad lehetősége és energiája arra, hogy a zenei pályáját illetően a saját elképzelését valósítsa meg, pedig legtöbbször vágnak rá, hogy kamarazenélhessenek. Ezirányú törekvéseik azonban csak kivételes esetekben megvalósíthatóak.

Online marketing

Az előbbi alfejezethez kapcsolódva: a globális klasszikus zenei világban (is) a művészek megjelenését gyakran egy közvetítő közeg segíti, amely egyszerre mozog otthonosan az online térben, és rendelkezik a előadóművészek szerepléséhez ma már elengedhetetlen és szinte kizárólagosan használt online marketinghez szükséges anyagi erőforrásokkal. A hagyományos művészi képzésben részesülő előadók enélkül a közvetítő közeg nélkül nehezen tudják önmagukat menedzselni, hiába rendelkeznek kiemelkedő szakmai tudással. Érdekesség, hogy az oktatási rendszerben – talán nem véletlenül – nem szerepelnek olyan tantárgyak, amelyek a jogi, pénzügyi és online marketing ismereteket nyújtanának, és amelyek lehetővé tennék a művészek számára, hogy a főiskola elvégzése után önállóan építsék fel karrierjüket. Ennek következtében a megélhetésükhöz kötődő függőség könnyen irányíthatóvá teszi őket.

A zene globalizálódásának oktatásra gyakorolt hatása

A társadalmi, kulturális és gazdasági változások a klasszikus zeneoktatásban is éreztetik hatásukat. A zeneművészeti szakgimnáziumokba és főiskolákra jelentkezők száma az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, ami – az eddig részletezett okok miatt – összefügg a klasszikus zene társadalmi presztízsének és piaci vonzerejének visszaesésével.¹⁵ Míg korábban a szakközépiskolai felvételi eljárás erős szelekciót jelentett, ma több intézményben már az is kihívást jelent, hogy elegendő számú tanuló jelentkezzen ezekre a képzésekre.¹⁶ Ez a tendencia jól jelzi, hogy a digitalizált, azonnali, gyors sikerre épülő kulturális környezetben a zenei tanulmányokhoz szükséges hosszú távú elköteleződés egyre ritkább, ezért ösztönözni kell, aki a nehézségek ellenére is ezt a szép, ámde kihívásokkal teli, rendkívüli kitartást követelő hivatást választja.

¹⁵ SZABÓ, M. *A klasszikus zene helyzete Magyarországon a 2000-es években*. Budapest: Zeneművészeti Főiskola Kiadó, 2019, p. 22–25.

¹⁶ TÓTH, A. *Zenei oktatás és társadalmi változások*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2022, p. 50–52.

További nehézsége a zenei pályának, hogy amennyiben egy diplomáját megszerzett fiatal művész nem tud azonnal egy állásban elhelyezkedni, ami sajnos ma realitás, egy lehetséges pályamódosítás képzettség híján sokkal nehezebben megvalósítható, mint egy nem művész hallgató esetében. Hasonlóan a sport világához, egy hangszert tanuló zenész általában már 6-8 éves korától elkezdi építeni a zenei kompetenciáit, ezzel szemben egy átlagos diáknak elég, ha 18 évesen dönti el, milyen pályára megy. A befektetett munka és a gyakorlással töltött hosszú évek száma miatt jóval kiszolgáltatottabb helyzetbe kerül egy művész szakon diplomát szerző diák, aki egyetemi tanulmányai után mégsem tud elhelyezkedni a szakmájában.

Látható, hogy az amúgy is évtizedeken át tartó kemény munkával és sok lemondással járó klasszikus zenei hivatás a várható életpálya nehézségeinek láthatóvá válásával már nem kifejezetten vonzó életpálya a gyerekeknek. Ez a tendencia különösen aggasztó, mert a magyar klasszikus zeneoktatási hagyomány Liszt, Bartók – és különösen Kodály társadalomformáló zenepedagógiai munkássága miatt – a világban is jelentős hírnévvel bíró kulturális zenei kincs. Erre a szép, hosszú távú elköteleződést és jelentős munkát igénylő pályára jelentkezők számának csökkenése a magyar klasszikus zenei örökség fenntarthatóságát is veszélyezteti, ezért kiemelten fontos lenne az átgondolt, nagyobb szerepvállalással járó állami támogatás a művészeti nevelés és a zenei karrierlehetőségek biztosításában is.

(Folytatjuk)